

Právní kodifikace
v raném novověku
v komparativní perspektivě

ČESKÉ ZEMĚ – UHRY – POLSKO

Pokus o debatu na úvod

Z. VYBÍRAL + T. KNOZ – politická kultura českých zemí v době předbělohorské a pobělohorské

- Co je politická kultura?
- Institucionalizace státní moci?
- Vlivy náboženství
- Rozdíly Moravy a Čech
- Komunikace, volby panovníka

Četba

J. Pánek – zemská zřízení Českého království

M. Stojan – srovnání VZZ a zřízení 1549

Struktura/ témata přednášky

- ▶ motto:
- ▶ Friedrich Dürrenmatt: „*Každá společnost nutně vytváří stát, bez něhož nemůže existovat – záleží jen na tom, jaký tento stát bude. Stát je historicky daná jednotka...*“
- ▶ I. Srovnání v rámci středovýchodní Evropy? – úvaha o (makro)regionu
- ▶ II. zemská zřízení a vůbec právní kodifikace jako fenomén, vztah panovníka a stavů v zemských zřízeních
 - ▶ typická pro raný novověk:
 - ▶ návaznost na přednášku B. Zilynské, ale vlastně újeji zaměřené (spíše stranou nechám městské a církevní právo)
 - ▶ opírají se o zvykové právo
 - ▶ zároveň pozvolná recepce práva římského
 - ▶ byrokratizace
 - ▶ různé typy práva
- ▶ III. srovnání: sousední německá teritoria – Polsko – Uhry – české země
- ▶ IV. zemská zřízení v českých zemích a další nástroje vlády (příklad Horní Lužice)

Slyšeli jste někdy pojem

„Ostmitteleuropa“? (odkdy se začíná uvažovat o prostoru střední Evropy?)

Co raný středověk?

mezníky a procesy pro dobu raného novověku:

- vznik jagellonské a habsburské říše
- osmanská expanze
- třicetiletá válka
- 1918 – pochopitelně jinak jej vnímají Maďaři, jinak Slováci, jinak Češi, jinak Rumuni..., Rakušané

etnicita středoevropských národů se konstituovala kulturně, ekonomicky a politicky povětšinou bez existence státu

vztahy k Německu a Rusku

jsme slovanská kultura, ale nikoli východoevropská apod.

vztahy Čechů ke Slovensku

„účastnický pohled“

I. Střední/ středovýchodní Evropa

střední/ středovýchodní Evropa

- nejasně vymezené, vztahováno k roli Německa v ní – a zároveň vymezováno z Německa (ovšem rozdíl oblast na východ od Labe, Porýní)
- vymezuje se vůči „klasickým“ evropským zemím s převahou absolutismu (Anglie, Francie, Španělsko)
- určitá alternativa: Nizozemí, Benátky, Švýcarsko
 - Co Svatá říše?
 - dnešní Ukrajina? Slovinsko? Pobaltské země? Balkán? Atd. 😊
- pravděpodobně se shodneme, že sem patří: Uhry, Polsko, české země
- neruské slovanské národy

Vymezení *Ostmitteleuropa*

- v jazykovém kontextu
- v náboženském kontextu
- v historickém kontextu
 - prostor německé východní kolonizace
- politické (Vertreibung, Rusko/Sovětský svaz, EU, Viszehrad)
 - jistě je jiný pohled raného středověku (kolega Izdný – srovnávací studie mezi polskou, uherskou a českou říší)
 - raného novověku
 - a doby moderní

Různá chápání středovýchodní Evropy

Languages and dialects of Central and Eastern Europe

West Slavic

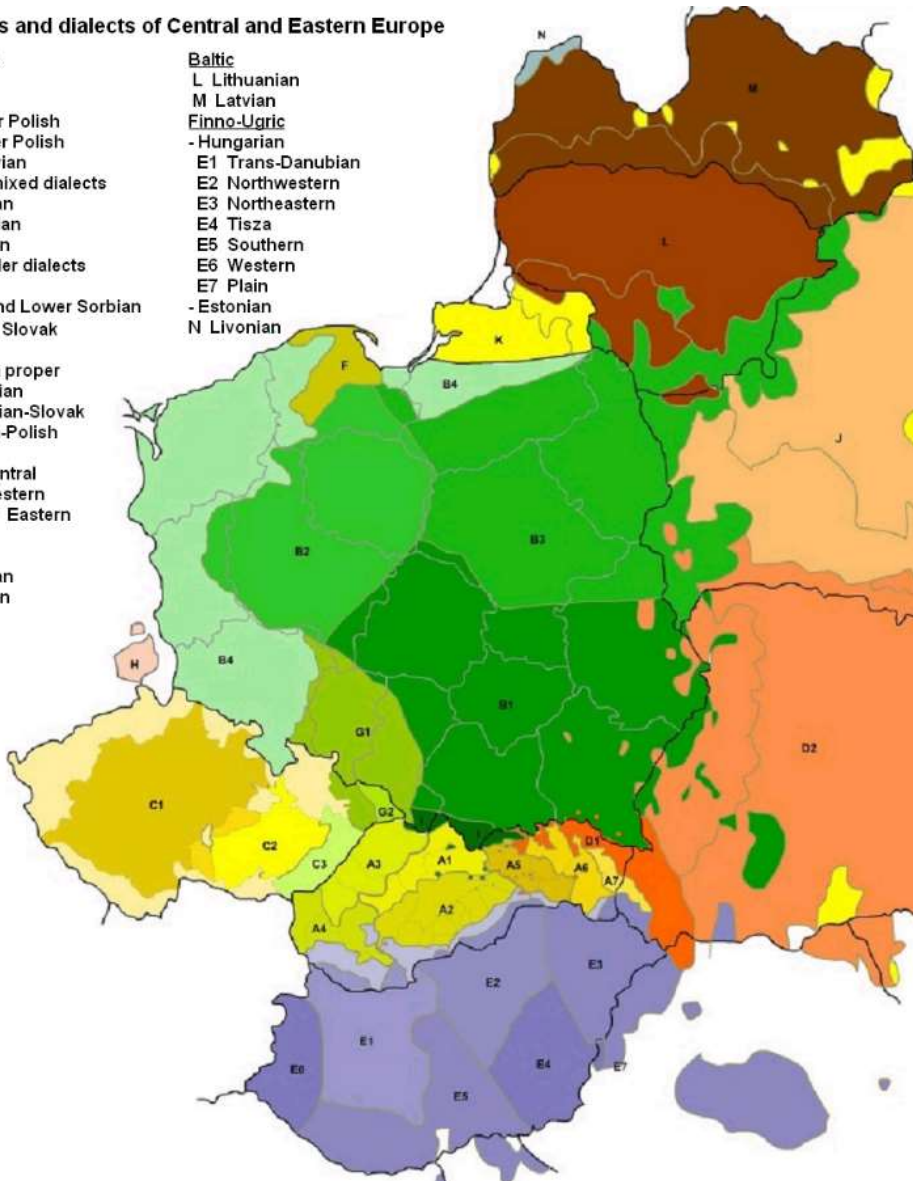
- Lechitic
 - Polish
 - B1 Lesser Polish
 - B2 Greater Polish
 - B3 Masovian
 - B4 New mixed dialects
 - Pomeranian
 - F Kashubian
 - G1 Silesian
 - I Highlander dialects
 - Sorbian
 - H Upper and Lower Sorbian
- Czech and Slovak
 - Czech
 - C1 Czech proper
 - C2 Moravian
 - C3 Moravian-Slovak
 - G2 Czech-Polish
 - Slovak
 - A1, A2 Central
 - A3, A4 Western
 - A5, A6, A7 Eastern

East Slavic

- D1 Rusyn
- D2 Ukrainian
- J Belarusian
- K Russian

Baltic

- L Lithuanian
- M Latvian
- Finno-Ugric
 - Hungarian
 - E1 Trans-Danubian
 - E2 Northwestern
 - E3 Northeastern
 - E4 Tisza
 - E5 Southern
 - E6 Western
 - E7 Plain
 - Estonian
 - N Livonian

problém: změny hranic po 2. světové válce!, ale i po roce 1990

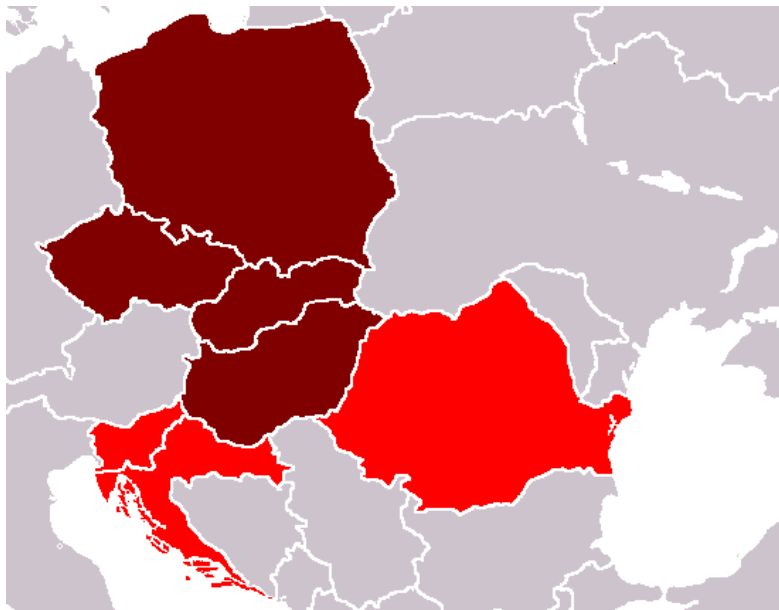
co s Ruskem, respektive bývalými zeměmi SSSR?

Kolonizace, německá reformace, druhá světová válka, odsun ...

DEUTSCHLAND UND
VERTREIBUNGSGEBIETE IM
OSTMITTELEUROPA

Ostmitteleuropa na německé wikipedii

Ostmitteleuropa / Zwischeneuropa

Wolfgang Büscher, *Berlin-Moskau. Eine Reise zu Fuß*, 2003

„Der Osten ist etwas, das keiner haben will. [...] Hatte ich in Brandenburg gefragt, wo der Osten anfange, war die Antwort gewesen: drüben in Polen natürlich. Fragte ich in Polen, hieß es: Der Osten fängt in Warschau an, na ja, im Grunde gehört Warschau schon dazu. Man versicherte mir, Westpolen und Ostpolen, das könne man nun wirklich nicht vergleichen, das sei doch etwas ganz anderes, ich werde schon sehen, wenn ich erst einmal östlich von Warschau sei. Eine andere Welt – provinzieller, ärmer, dreckiger. Östlich eben. Ostig, wie wir daheim sagen. Zonig. Östlich von Warschau stand die Antwort wiederum außer Zweifel: einfach die Landstraße nach Białystok hoch. Alles, was links von ihr liegt, westlich, ist katholisch, mithin gut polnisch. Was rechts von ihr liegt, ist weißrussisch-orthodox.“

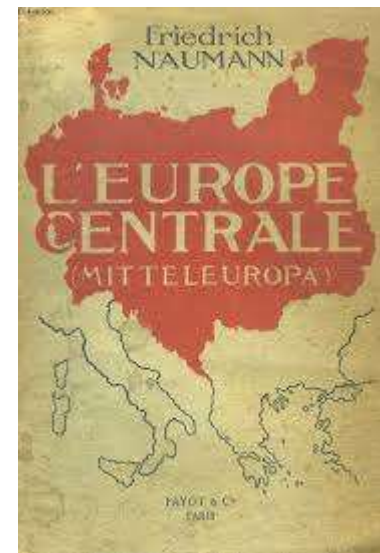
▶ STANISLAV HOLUBEC

- ▶ Vymezení sociologicko-historické

▶ EVROPSKÝ STŘED: JOHANN GOTTFRIED HERDER († 1803)

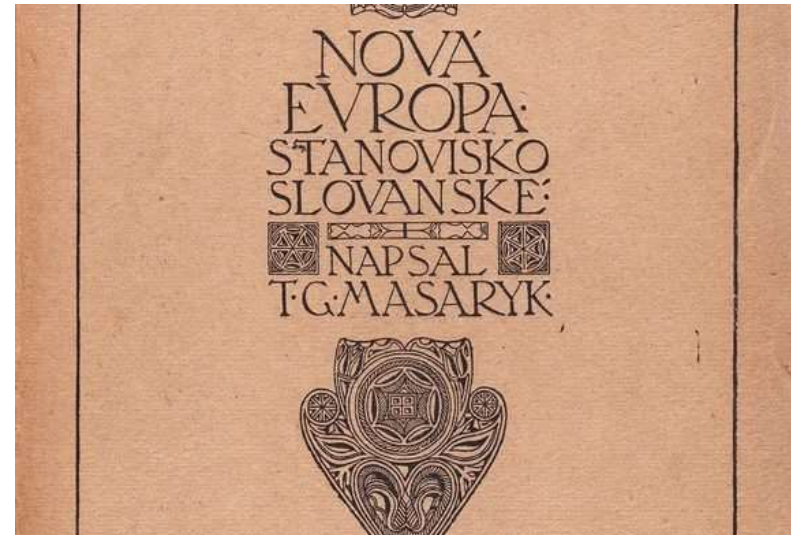
- ▶ Ideální rovnováha mezi asijským despotismem a západním kramářstvím
- ▶ Klemens wenzel von METTERNICH – víceméně synonymum podunajské monarchie, neruské národy

-
- ▶ V češtině se pojem objevuje jako zeměpisná kategorie od 2. poloviny XIX. století
 - ▶ *Central Europe* v angličtině – počátek XX. století
 - ▶ Friedrich NAUMANN (*Mitteleuropa*, 1915)

Nová Evropa TGM

Demokratické uspořádání
slovanských států ve východní
Evropě

Richard Mikuláš
Coudenhove Callergi

paneuroské myšlenky

Otto von Habsburg

▶ Karl Anton ROHAN
(†1975)

▶ *Kulturbund*

▶ fascinován fašismem

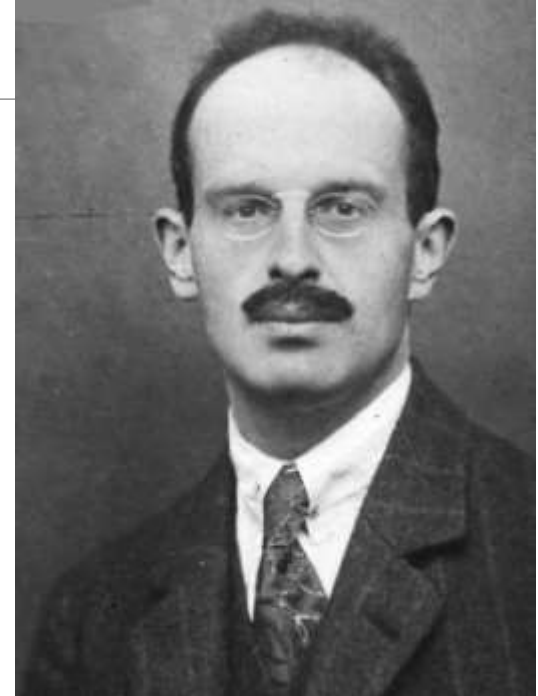
▶ myšlenka jednotné
Evropy

Europa (1924)

Europäische Revue (1925–1936) –
šéfredaktor

Úvahy o Evropě, federalistické
plány

-
- ▶ Oskar Halecki
 - ▶ († 1973)
 - ▶ – středovýchodní
Evropa (Čechy,
Polsko, Uhry),
středozápadní
Evropa (Německo)

Oskar Halecki

- ▶ František DVORNÍK
 - ▶ *Zrod střední a východní Evropy* (česky 1948)
 - ▶ Důležité křesťanství, pomezí role mezi západní a východní křesťanskou kulturou

- ▶ Jenő SZÜCS
 - ▶ *Tri historické regióny Európy* (Vázlat Európa három történeti régiójáról)

- ▶ Jan KŘEN
 - ▶ *Dvě století střední Evropy* (2005)
 - ▶ hovoří o Polsku, Čechách, Maďarsku, Rakousku, Slovinsku (→ **někdejší podunajská monarchie s Čechami zhruba uprostřed**)

- ▶ Piotr S. WANDYDZ
 - ▶ *Střední Evropa v dějinách od středověku do současnosti* (1998, přel. z angličtiny)

Zdeněk BENEŠ, *Jinakost našich společných dějin*

historická fakta je možno složit do jakéhokoli obrazu, který bude pravdivý ...
(Isaiash Berlin, rusko-britský filozof, * Riga, † 1997) – dostatek příkladů v
moderních dějinách

Různé interpretace dějin

jinakost odkazuje k tomu „druhému“, který není s námi totožný, má ale řadu
vlastností s námi společných – je jenom „jiný“ (x odlišnost)

různé země zažívaly stejné události, ale společnou historii vykládají různě

Regionalizace Evropy versus globalizace

Co je to střední Evropa? Jak si ji vymezujete?

- Patří sem Ukrajina? Pobaltské státy? Rumunsko? ☺

Entropa, David Černý (2009)

Ale třeba také Milan Kundera,
Unesený Západ, Atlantis, Brno 2023

Dnes vystaveno v Plzni (Techmania Science Centre)

historikové předmoderní doby s termínem pracují částečně
spíše pohled v rámci podunajské monarchie

málokdy Sasko

- ▶ Jaroslav MILLER
 - ▶ *Uzavřená společnost a její nepřátelé – Město středovýchodní Evropy* (2006)
 - ▶ **středovýchodní Evropa není homogenní teritorium, spíše shluk regionů se svébytným politickým, hospodářským, kulturním a sociálním klimatem**
- Jaroslav Pánek (česko-polské vztahy)
- Joachim Bahlcke (Stuttgart – Slezsko, Uhry)
- Thomas Wunsch (pohled z Bavorska)

Společné rysy

- ▶ určitá periferie v rámci Evropy, geopoliticky trochu stranou
- ▶ (většinou) mimo hranice antické římské říše (viz srovnávací úvahy Jakuba Izdného)
- ▶ christianizace během IX.-X. století – západní varianta, ale opožděná
- ▶ vliv Svaté říše římské (národa německého)
- ▶ nižší hospodářský i populační potenciál

Společné rysy II

▶ korporativní státy

▶ etnicky pestré

▶ konfesně rozmanité (dnes oblast vlivu spíše západního křesťanství x ortodoxnímu náboženství)

▶ regionální (konglomerátní státy – složitá struktura)

▶ slabší lenní systém (→ snad i proto silnější stavovská struktura)

▶ vymření domácích dynastií na začátku XIV. století →

panovníci zvnějšku, nucení k ústupkům

Pojem *Corona regni* jako zastřešující – české země, Polsko i Uhry, ovšem v každé zemi funguje trochu jinak

Společné rysy středovýchodoevropského prostoru III – vzhledem ke kodifikacím

stavovské státy s právy kontroly, participace a reprezentace (sněmy, úřady, soudy)

- stavovské reprezentace buď strukturní protiváha, nebo opozice vůči panovníkovi

nestačí příkaz panovníka, nutný **konsensus**

stavovská tradice: ovlivňuje nejen společenský život daných zemí, jejich právní kodifikace, ale později i historiografii a národní vědomí těchto zemí (kdo, jaká sociální vrstva utváří národní obrození ...)

II. Právní kodifikace – výzkum

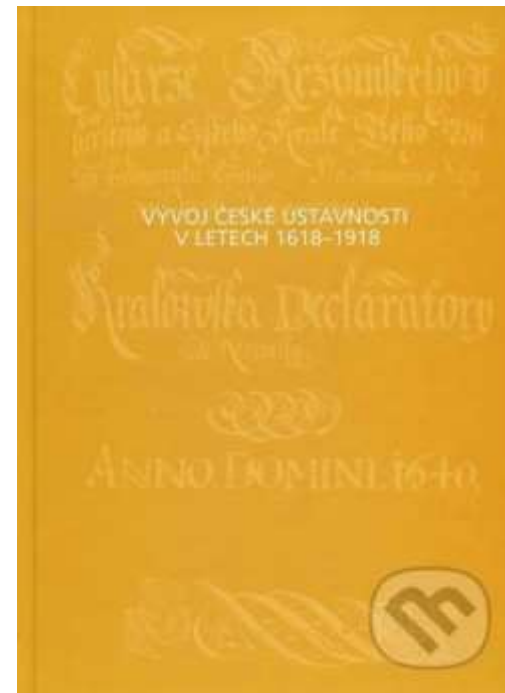
JAN KAPRAS (1880–1947)

- ▶ Výzkum
 - ▶ Jan KAPRAS
 - ▶ Otto PETERKA
 - ▶ Joachim BAHLCKE
 - ▶ Karel MALÝ
 - ▶ Karolina ADAMOVÁ

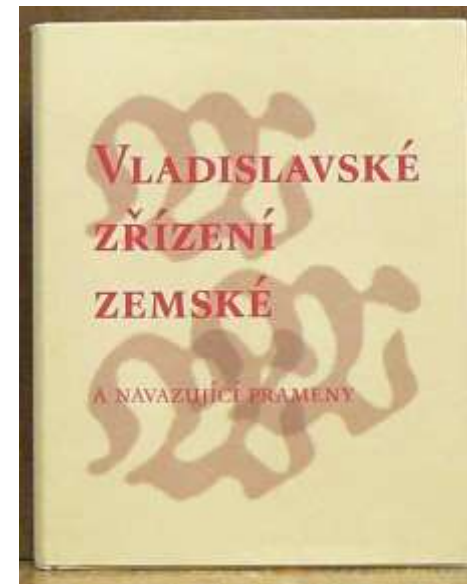
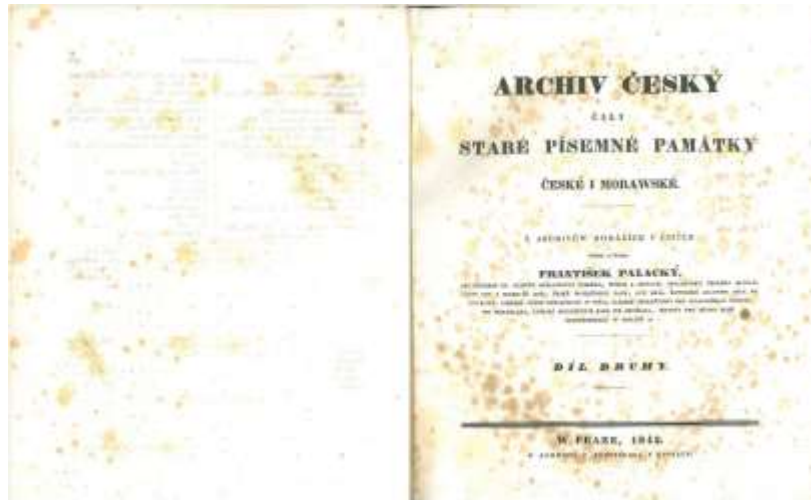
Současné české bádání

Petr KREUZ, Ivan MARTINOVSKÝ, Jaroslav PÁNEK

FRANTIŠEK PALACKÝ

IVAN MARTINOVSKÝ – PETR
KREUZ (EDD.), 2007

Jaroslav PÁNEK

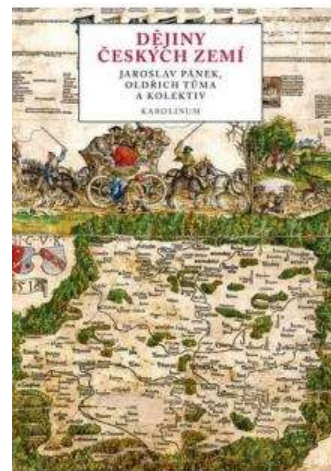
Jindřich FRANCEK

Klára WOITSCHOVÁ

Marek STARÝ

Petr KREUZ

JAROSLAV PÁNEK

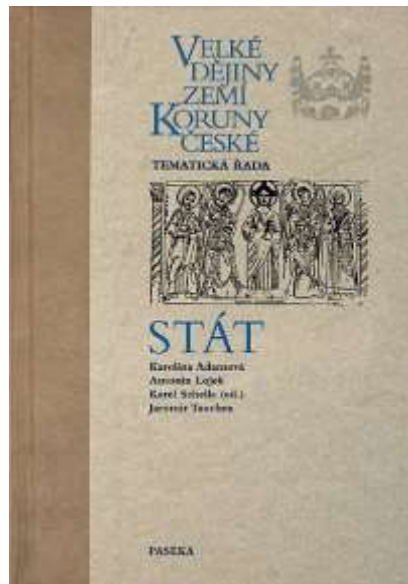

KAREL MALÝ

MAREK STARÝ

KAROLÍNA ADAMOVÁ

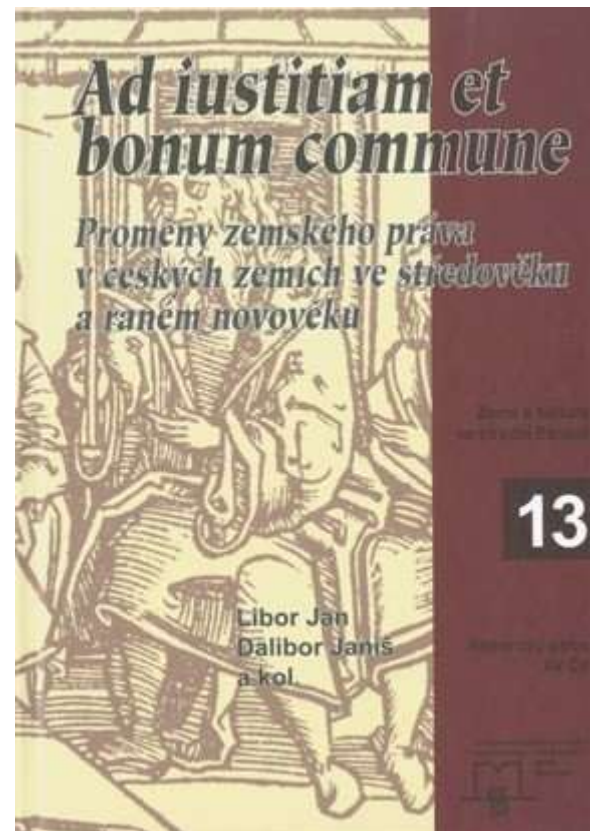

JINDŘICH FRANCEK

Libor Jan, Dalibor Janiš, Jana Janišová

*Ad iustitiam et bonum commune.
Proměny zemského práva v českých
zemích ve středověku a raném
novověku*

Německé bádání o zemských řádech a právních kodifikacích

- ▶ Gerhard OESTREICH († 1978, Sozialdisziplinierung)
- ▶ Gert SCHWERHOF (Sasko)
- ▶ Gerhard LINGELBACH (SASKO)
- ▶ Gustav Klemens SCHMELZEISEN, Polizei- und Landesordnungen (1968) – přehled
- ▶ Michael STOLLEIS (repertorium)
- ▶ Matthias WEBER (říšské řády, Slezsko)
- ▶ Ulrich BEHRENS: „Sozialdisziplinierung“ als Konzeption der Frühneuzeitforschung: Genese, Weiterentwicklung und Kritik
- ▶ Jaroslav PÁNEK – František ŠMAHEL – pokus o srovnání

Právní kodifikace – odrážejí rovnováhu sil mezi panovníkem a stavy

- ▶ kolem roku 1500: křižovatka mezi vývojem ke stavovské či absolutní monarchii
- ▶ Právní vztahy se řeší v okamžiku krize a potřeby upevnit teritorium, resp. konglomerát teritorií
 - ▶ vymření dynastie, smrt panovníka obecně († Ladislava Pohrobka, uvolnění polského trůnu 1572)
- ▶ **1. možnost** – zatlačení panovníka stavy (polsko-litevská unie, Uhry)
- ▶ **2. možnost** – obnovení a zesílení ústřední moci zeměpána na úkor stavovských privilegií (habsburské dědičné země, teritoriální německé státy – Sasko, Bavorsko)
- ▶ **české země – kolem 1526 na pomezí – silné stavy a přichází nový silný panovník**

Zemské zřízení/Landesordnung/ordinatio provincialis / zřízení a práva

Policey- und Landes-ordnung

Gerichts- und Landesordnung

Kirchenordnung

předstupenň ústavy

ZZ = dobový pojem, který označuje širokou škálu normativních textů

= kodifikace základních ustanovení zemského práva ústavního (vztah panovníka a stavů, ale i procesního, civilního a trestního)

vycházejí zhruba od 2. poloviny XV. do poloviny XVII. století

- ▶ Říše (Reichsordnungen) i další oblasti středovýchodní Evropy
 - ▶ Rakousko, Sasko, Bavorsko, Braniborsko

Další typy výnosů a kodifikací = nástroje vlády

- ▶ listina
- ▶ mandát
- ▶ edikt
- ▶ reskript
- ▶ patent
- ▶ majestát
- ▶ konfederace
- ▶ landfrýd
- ▶ ustanovení, instrukce
- ▶ Codex Ferdinando-Leopoldinus (1701)
- ▶ Codex Leopoldinus (1713)
- ▶ Codex Theresianus (1766)
- ▶ trestní zákoníky ...

C O D E X
FERDINANDEO-
LEOPOLDINUS.

Borinnen

Alle durch funffzig Jahr mit grosser Mühe und Unkosten gesammelt, und von Anno 1600. allergnädigst ergangene respective Kayserliche Declaratorien/ Rescripten/ Kayserlich- und Königlich- Statthalterische/ auch von hohen Obrkeiten emanirte Patenten/ und Decreten/ etwelche Extracten der Landtäg- Schlußsen/ Königlich- Instruktionen, Privilegia, Landes- Ordnungen/ Erb- Veremigungen mit der Kron Böhems/ und Novellen de Anno 1640. vollständig/ etwige aberremissivē auff vorhero außgangenen Büchern sich beziehend/ das Erb- Königreich Böhmen/ Erb- Herzogthumb Oesterreich/ Marggraffthumb Mähren/ und Herzogthumber Ober- und Nieder- Schlesien/ Publica, Politica, Militaria, auch das Justig- Wesen in civilibus & criminalibus betreffende Sachen enthalten/ und zu finden seynd.

Und dieses alles secundum seriem annorum & mensum cum suo indice pro utilitate publica gesetzet:

Wen

Der Kämsf. Kayserl. auch zu Hungarn und Böhems Königlich- Majestät Appellations- Rath und Teütschen Secretario alba

Joanne Jacobo Equite de & in Weingarten.

Gedruckt zu Prag/ in Verlegung des Auctoris,
Bey Carl Ferdinand Arnolt von Dobroslawina/ Königlich- Hof- Buchdruckern/ im Jahr 1701.

Sbírka zákonů zejména po roce 1620 vydaných

- Poprvé 1701 (Jan Jakub z Weingartenu)
- Později doplněno jako Ferdinando-Leopoldinus-Josephino-Carolinus

Zemské zřízení

- ▶ trvalejší
- ▶ problémy širší platnosti
- ▶ konsensus mezi panovníkem a stavy (alespoň formální, ovšem vztahy se mohou vychylovat oběma směry)
- ▶ není jednosměrné jako pozdější legislativa absolutistického státu
- ▶ typické pro „starší“ raný novověk
- ▶ zřízení mohou být podobná mezi sebou

Motivace ZZ

bonum commune / obecné dobré
/ gute Policey

Trojí dobro – Aristoteles (v
návaznosti na Platóna)

consensus iuris (Cicero)

český středověk: obecné dobré
jako základní směřování země

- Štítný
- Chelčický

zodpovědný je za ně v první řadě
král

Politeiá = res publica (Platón)

Veleslavín – obecné dobré =
obec a město

Obec / stát / město

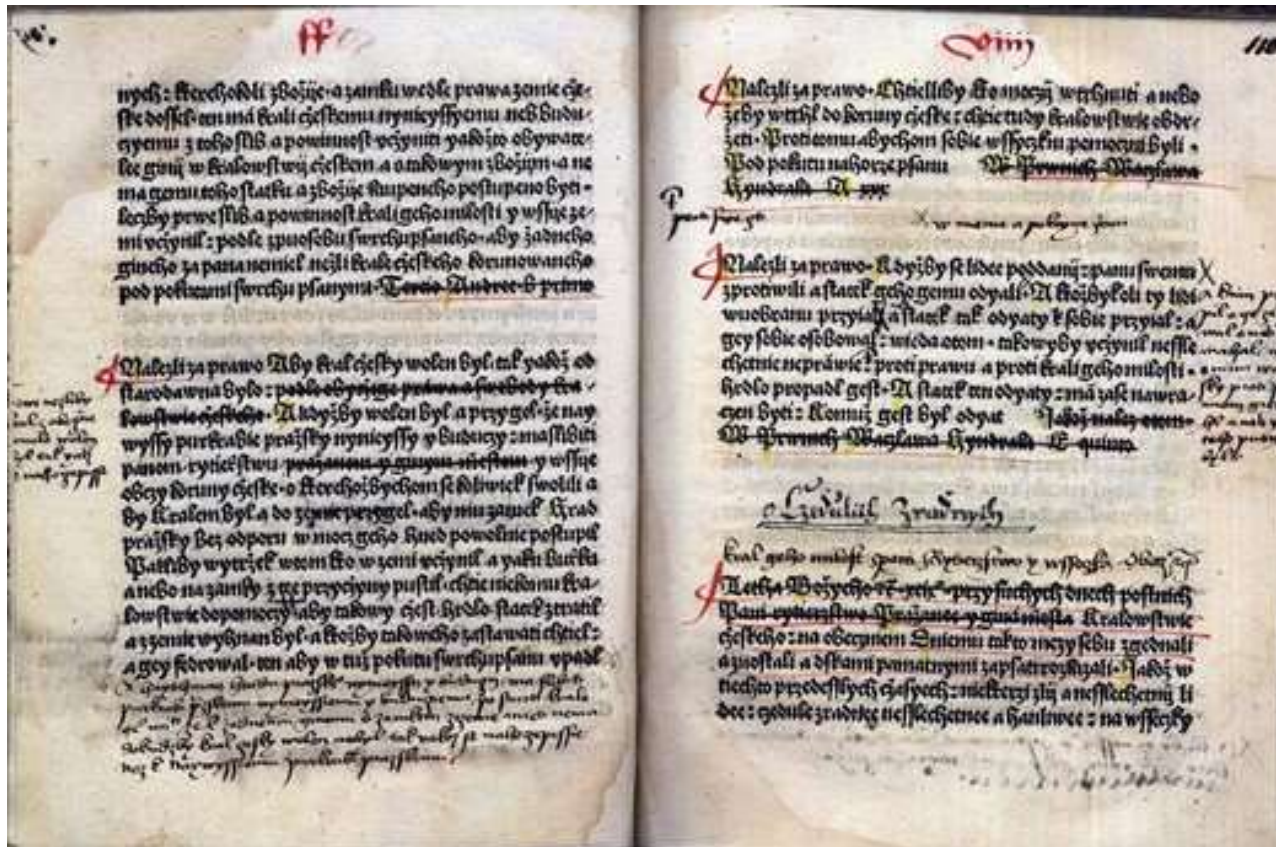
- V humanistickém období
různá vymezení, která se
složitě prolínají a jsou
ovlivněna antickým pojetím

Klaudyánova mapa Čech (1518)

- ideál obecného dobrého

Text vladislavského zřízení zemského

Zásady římského práva (zejména ZZ pro české království 1549)

neminem laedere

na formulaci se podílejí
školení právníci

suum cuique tribuere

prolíná se zvykové a
římské právo

honeste vivere

právo české

právo zemské, sociální
diferenciace

představy panovníka

Dále: 1564

Stavovská konfederace 1619

Obnovené zřízení zemské 1627

III. středoevropský kontext

Bavorsko

Sasko

Polsko

Uhry

Svatá říše

Bavorsko

- ▶ jedna z nejstarších ZZ
- ▶ vychází od panovníka
- ▶ země složitě rozdělena, proto i různé právní obvody, sjednoceno politicky až 1505

Dolní Bavorsko (centrum: Landshut)

ústně tradované obyčejové právo, nepatrné množství zápisů

Horní Bavorsko (centrum: Mnichov)

1335 zákoník cís. Ludvíka Bavora (*Oberbayerisches Landrecht*)—
nejdříve vyhlášen pro Mnichov, později (1346) pro země a města
bavorská

zachycuje právo zemské i městské, vliv římského práva

Bavorsko

1516 – snaha vydat společné ZZ pro obě části Bavorska, neprosadilo se pro odpor stavů Dolního Bavorska (vrchol moci v XVI. století)

Sjednocují se i soudní řády, až 1553 – ucelené zemské zřízení, 1578 – komentované zemské zřízení

1616 – *Bayerisches Landrecht* – romanizovaný zákoník (*Codex Maximilianeus*, Maximilián I., † 1651)

Sasko

- 1445 – zemské zřízení na sněmu ve Weissensee (Durynsko)
- opět vychází od panovníka a směřuje k unifikaci země, obsahem jsou hlavně soudy a procesní záležitosti
- pokus o syntézu domácí právní kultury (saské právo, Saské zrcadlo) s římským právem (důležitou roli hrají univerzity – Sasko: Wittenberk, Lipsko, Bavorsko: Ingolstadt)
- Zřízení 1482, 1543, 1555
 - Působení vzdělaných právníků a dvorních radů
- 1572 – vrchol: **Kurfürstliche Konstitutionen**
 - silný panovník, šlechta připoutána ke kurfiřtskému dvoru
 - důležitým námětem: soudní záležitosti

Dědičné habsburské země

- ▶ opožděno x Bavorsku, Sasku, Českému království
- ▶ složitý komplex, snaha o svébytnost Horních Rakous x Dolním, splývá s opozicí protestantských stavů x Habsburkům
- ▶ kodifikace až od přelomu XV. a XVI. století (navazují na pokusy císaře Maximiliána I. o administrativní reformy Svaté říše)
- ▶ *Tiroler Malefizordnung* 1499

-
- ▶ Až později – komplexnější zemská zřízení pro jednotlivé rakouské země (de facto tři celky)
 - ▶ Tyroly – 1526, 1532, 1573
 - ▶ Dolní Rakousko 1540
 - ▶ Horní Rakousko – 1559
 - ▶ nejen ústavní obsah, ale také soukromé, trestní a procesní právo
 - ▶ ***Verfasste Landtafel*** – 1616 – Dolní Rakousko, radikální (kalvinisté)
 - ▶ Odraz zemského práva (= „zemské desky“)
 - ▶ 1629 – korigovány ve prospěch zeměpanské moci

Constitutio criminalis Carolina (1532)

Pro Svatou říši

- Hlavně trestní a procesní právo

Polsko

- ▶ prosazuje se psané právo na úkor obyčejového, řada obtíží
- ▶ skoro současně s vladislavským zřízením zemským: **statut Łaskiego** – 1506
 - ▶ svod právních pramenů
 - ▶ základ polského zemského práva
 - ▶ nemá jako celek právní závaznost, jen jednotlivé části

Král a senát podle Łaskiego statutu

Statut Łaskiego

*Commune Incliti Poloniae regni
privilegium constitutionum et indultuum
publicitus decretorum approbatorumque
cum nonnullis iuribus tam divinis quam
humanis per serenissimum principem et
dominum dominum Alexandrum, Dei
gratia Regem Poloniae, magnum ducem
Lithwanie, Russie, Prussieque dominum et
haeredem etc. Non tamen in illud
priuilegium sed motu proprio regio
serenitatis sue p[er] adhortationem p[ro]
instructione Regnicolarum, proque regni
eiusdem, ac iusticie statu feliciter dirigendis
eidem priuilegio annexis et ascriptis*

Jan Łaski

- arcibiskup hnězdenský, polský primas
- Alexandr Jagellonský (1492–1506) s Janem Łaskim

Polsko

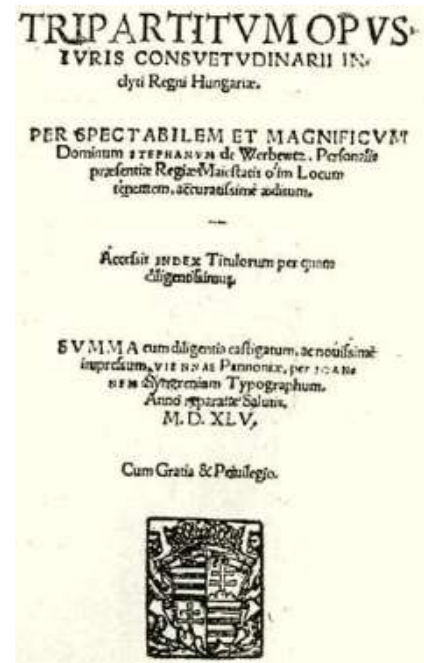
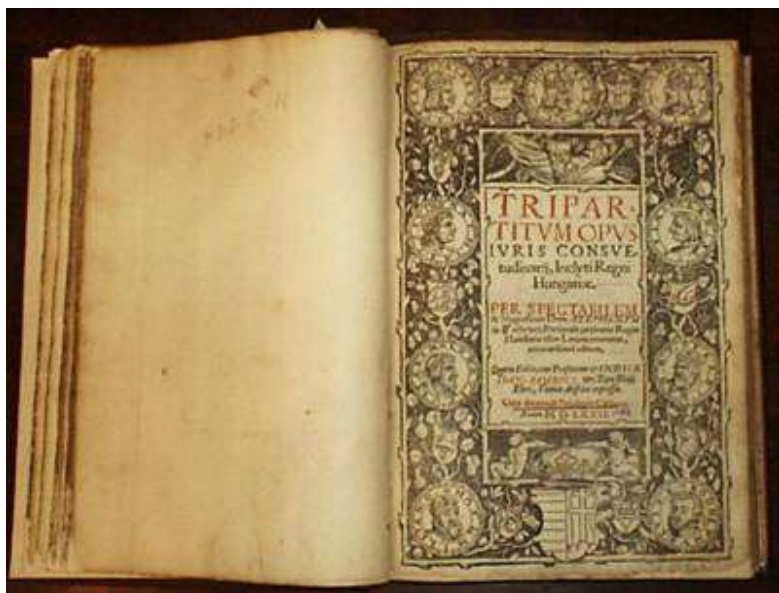
- ▶ formula processus – procesní právo 1523
- ▶ další kodifikace nejsou úspěšné
- ▶ důležitý sejm, role různých typů ustanovení
- ▶ souhrnnou kodifikaci nahrazují neoficiální svody práva (velmi životaschopné obyčejové právo)

Litva

litevská statuta: 1529, 1566, 1588

Uhry

- potřeba kodifikace práva se objevuje za Vladislava Jagellonského
- 1498 – pověřen sestavením obyčejového práva protonotář Adam, práce se příliš nedařily
- kolem 1500 – pověřuje král sestavením kodifikace Štěpána Verböczyho (* 1458/1460)
- **Tripartitum opus iuris consuetudinarii incliti regni Hungariae**, předloženo na sněmu 1514 – posoudila komise, pak panovník
- Vladislav podepsal, ale nepřipojil pečeť královskou – nestalo se zákonem, ale užívalo se v soudní praxi
- tištěno přes králův zákaz ve Vídni 1517
- mnohokrát přeloženo, vlivné
- později zahrnuto do sbírky *Corpus Iuris Hungarici*

Titulní strana *Opus tripartitum* ve vydání z roku 1545 (Vídeň)

IV. České země

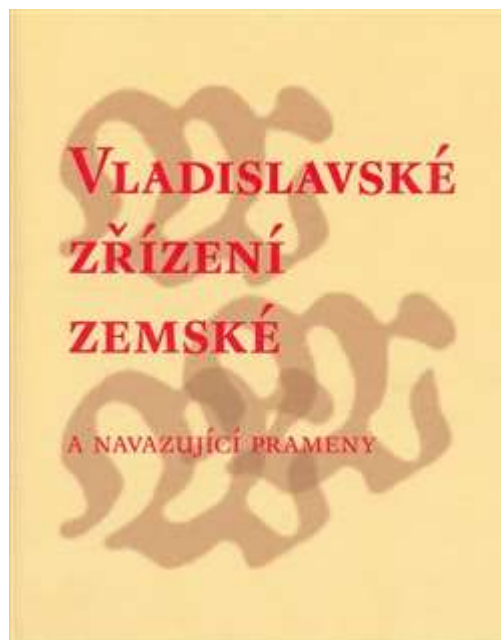
- ▶ každá země má zřízení zvlášť
- ▶ důležité období Vladislava Jagellonského
- ▶ neexistuje společná právní sbírka ani zemské zřízení pro celou Českou korunu
- ▶ ale: vzájemné vlivy mezi zemskými zřízeními jednotlivých zemí
- ▶ jednotící: panovník
 - ▶ případně generální sněm
- ▶ zemská zřízení často vycházejí paralelně
 - trestní záležitosti, hospodářské, zastoupení na sněmu, náboženství

Časové paralely mezi zemskými zřízeními

- ▶ Impuls vychází často od panovníka
- ▶ Zemská zřízení se zabývají obdobnými problémy
- ▶ Stabilizace stavovských systémů
- ▶ Horní Lužice: Spruch König Wladislai (1497)
- ▶ Čechy: vladislavské zřízení zemské (1500), svatováclavská smlouva (1517)
 - ▶ větší vliv šlechty, slabší města
- ▶ Slezsko: velké zemské privilegium (1498)
- ▶ Morava– Kniha tovačovská (osmdesátá léta 15. století)

Zemská zřízení v Čechách

PŘEDMLUVA

Ferdinand I. (1526-1564)

Kodifikace za Habsburků

- ▶ Čechy:
 - ▶ 1530, 1549, 1564, reed. 1594
- ▶ Morava:
 - ▶ 1535, 1545, 1562, 1604
- ▶ Horní Lužice:
 - ▶ 1538–1539, 1544, 1561–1562, 1582, 1597
- ▶ Dolní Lužice:
 - ▶ 1538, 1598
- ▶ Slezsko (Opolsko, Ratibořsko, Těšínsko)
 - ▶ 1550–1600, 1562, 1573

Konkrétní příklad: Horní Lužice

- ▶ Achtartikel (1538-1539)
- ▶ Decisio Ferdinanda (1544)
- ▶ Nařízení po tzv. Pönfallu
- ▶ Apelační soud (1549)

Současně aktuální výzkum v českých i německých (a polských archivech)
→ Královská Horní Lužice

Rudolf II.

- ▶ 1582 – lichva, dluhy, neplatiči
- ▶ 1597 – rouhání proti Bohu a Panně Marii
 - ▶ sněmy
 - ▶ Čelední a poddanské záležitosti
 - ▶ výroba borytu, rybářství

Hornolužické zemské snešení z roku 1622

1615, ABDRUCK DER PRIVILEGIEN

Typické rysy zřízení pro Horní Lužici

prolínání trestního, státního a privátního práva

řešení aktuálních problémů

vztahy měst a šlechty

spíše policejní, izolované výnosy

Právní kontinuita po předání Horní Lužice Sasku (1635)

ustanovení tzv. Traditionsrezeßu (dohody o předání)

Corpus juris saxonici 1672

Codex Augusteus

Codex Augusteus (1724)

Des
CODICIS AUGUSTEI,
Oder
CORPORIS JURIS
SAXONICI
Dritter Theil
Von denen
Landes-Constitutionen und Verordnungen
Deres
Heyden Marggraffthümer,
Ober- und Nieder-Saßisch.

I Vom
Marggraffthum Ober-Saßisch.
Das erste Buch.
Von Geistlichen Sachen.
Majestät-Brief und Privilegium
Kaysers Rudolphi II. als Königs in Böhmen, die von den dreyen Ständen der
Cron Böhmen übergebene Augspurgische Confession und derselben freyes Exer-
citurium, auch Consistorium und Academie betreffend, Donnerstag
nach Procopii, Anno 1609.

S Er Kaysers der Anders, von Vor-
tes Gnaden Erhöhter Römischer
Kaysers, zu allen Zeiten Vortzer des
Reichs, in Germanien, zu Hun-
garn, Böheim, Dalmanien Croa-
tien, und Czerwenim, u. König.
Erhaben zu Purgand Marasch
zu Währen, Herzog zu Krumburg, in Schlesien, Herzog
zu Loßnitz, u. Graf zu Tetsch, u.

Land-Lut und der Landtag in der Land-Cassell, in das
erste Buch der gemeinen Land-Sagen, Anno Ein
Saßisch, Secht Hundert und Acht, Wonnag nach Ex-
auch, sub lid. K. i. einverleibt, bis rechtlich und aus-
sicherlich in sich begriffen.
Weil Uns aber demahle hochwichtigen Urtheil
haben, welcher wegen demselben Land-Lut am meisten
angestalt, und für da einiser Urtheil nicht haben mö-
gen, dieses zu befähigen unmöglich gehalten haben Wir

Právní sbírky

Jakub ze Salzy (Sächsisches Hauptstaatsarchiv Dresden, Geheimer Rat (Geheimes Archiv), Loc. 09494/16, konec 16. století)

Bericht vom Marggrafthums OberLaufitz, der Amtern Bestellung; Verrichtung und Verwaltung, Gericht und Recht, von Etlichen Königlichen Regalien, Begnadigungen und Konzessionen, Freyheit und Gerechtigkeit, Ordnung und Policey, Constitution und Gewohnheiten, Statuten und Willküren, Gewohnheiten und Gebräuchen Und denkwürdigen Sachen und Händeln, zusammengezogen und in diese Ordnung gefast

Durch Jacob von Saltza zu Heidersdorf [heute Włosien, Kreis Luban, Polen], Hauptmann des Fürstentums Görlitz,

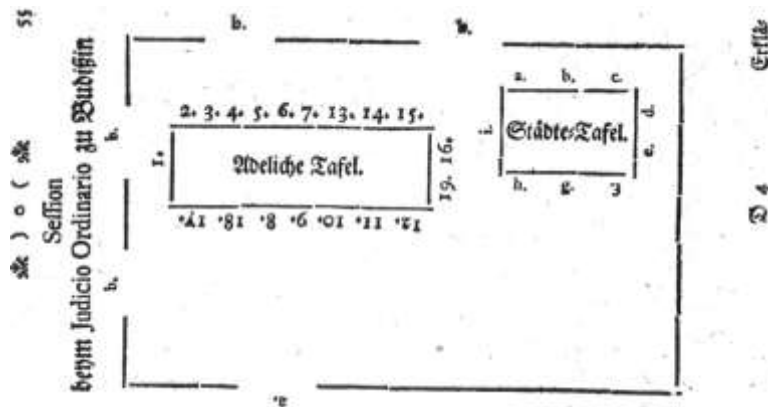
Jakob von Salza

- ▶ **Horní Lužice od pradávna užívá saského práva, zemská práva se řadí k právům saským**
- ▶ *daß sich das Marggrafthum OberLaußitz Sachsen Rechtens halte, und gebrauchte, solches über allen Menschen gedancken. Darann welchen so sllen alte güttlich Handlungen und Entscheidungen Vorträge, Erkänntnißen, Ortel und Abschiede bey den Aemtern und der Appellation auf Sachsen, Recht, Gericht nach demselben erkannt, geürtheilet und gesprochen worden. Es sey dann, daß des Landes Privilegia Constitutionem Statut und Willkühren, in einem oder andern, ein anderes, als die Sachsen Rechte ordnen zuließen*

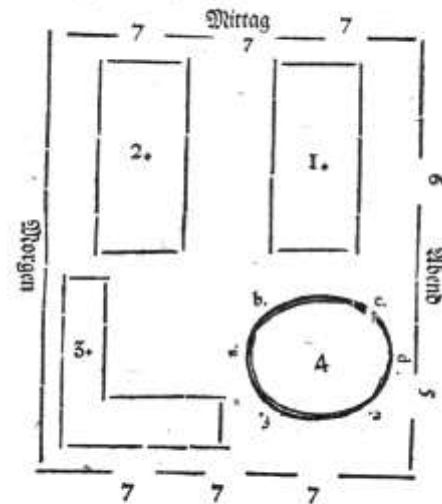
Právní přehledy a sbírky 18. století

- Niklaus Sigismund von Redern und Probishayn (1724)
- Christian Gottfried Meissner
- Benjamin Gottfried Weinart
- Collectionswerk

Meissner: načrtává zasedání městských rad

Seffion
bey der Wahl eines Amts-Hauptmanns
Görlischen Kreyses, auf dem Voigts-Hofe
zu Görlitz in der Amts-Stube.

Erklärung:

1. Enge-Ausschuß-Tafel, 5. Thüre vom Saale herein.
2. Wette-Ausschuß-Tafel, 6. Thüre in die Kanzley,
3. Ritterchaftliche Tafel, 7. Fenster.
4. Städte-Tafel, woran
a. b. Die Deputati der Stadt Görlitz, c. d. Die
Deputati von Zittau, e. f. Die Deputati von
Laudan, sitzen. Seffion

Collection
derer den
S T A T V M
des Marggrasthums
Sber-Sausig,

in
Justiz, Policey, Lehns, Cammer, Accis, Post, Bier,
Steuer, Salt, Zoll, Stempel, Impost, Münz, Bergwerks,
Commerzien, Jand, Fisd, Forst, Holz, Militar, Heillichen
und andern die Landes-Verfassung betreffenden Sachen

bestehende in
Kaiserlichen, Königlischen und Churfürstlichen Concessionen, Privilegien,
Verordnungen, Decisionen, Declarationen, Mandaten, Rescripten,
Bereidungen, Confirmationen und Decretis; Patenten;

in denen zwischen denen hochlöblichen Herren Ständen erachteten Pölich,
Verrichten, Landtag, Schloß, auch Landes, Policey, Gerichts, Cantzley,
Hof-Gericht, Lehn- u. Warthanen, Waisen-Haus, Gefind,
und andern Ordnungen,

theils
aus denen Originalien,
theils aus andern belaubten Urfunden und Nachrichten
zusammengetragen und in Ordnung gebracht.

Tomus I.

W u d i s i u, 1770.
gedruckt mit der vornehmsten Sorgfalt Schreyer.

Shrnutí

středoevropský kontext, zemská zřízení všude, pokaždé jiné souvislosti

zemská zřízení v zemích České koruny vydávána v 16. století jménem českého krále a za souhlasu zdejších stavů, tedy časově shodně jako v říšských teritoriích i v českých zemích

- silné stavy x panovníkovi (x jiným zemím stř. Evropy)
- zřízení mají právní závaznost (x Polsku či Uhrám)

spíše shrnutí dílčích ustanovení, kodifikace jsou velmi rozmanité

zlom dosavadních poměrů po roce 1547 (oslabení měst, zejména v Horní Lužici a Českém království)

později spíše vydávání panovnických jednorázových mandátů

romanizace práva → Obnovené zřízení zemské 1627

srovnávání právních poměrů v jednotlivých zemích České koruny: obtížné

- materiál není vždy kompatibilní
- kodifikace odráží částečně úspěšné centralizační úsilí Habsburků a společné problémy jednotlivých zemí
- značná tradicionalita práva

zajímavý „mikropohled“ na úroveň prosazení normy VZZ v praxi

Radka Behenská, Všední život nižšího šlechtice: Jan Jeníšek z Újezda a na Svrčovci podle jeho register, DP FF UK, 2015